

TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA BANK XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH ISTIQBOLLARI

Xushvaqtova Nargis Bo'ribayevna

“Tashqi iqtisodiy faoliyat Milliy banki” AJ bosh ofis
Chakana biznes departamenti, bosh mutaxassis.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10726455>

Annotatsiya. Ushbu maqolada chakana bank xizmatlarining bank faoliyatidagi ahamiyati, chakana bank xizmatlarining ilmiy-nazariy asoslari o'rganib chiqilib, rivojlangan xorij amaliyotida ularni rivojlantirish amaliyoti o'rganib chiqilgan. Shuningdek, chakana xizmatlarni rivojlantirishda axborot texnologiyalarining ahamiyatini asoslangan holda, ulardan keng foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: riteyl-banking, depozit, masofaviy bank xizmatlari, internetbanking, mobil-banking, Bank-mijoz, onlayn-banking.

PROSPECTS OF DIGITIZATION OF RETAIL BANKING SERVICES IN COMMERCIAL BANKS

Abstract. This article examines the importance of retail banking services in banking, the scientific and theoretical foundations of retail banking services, and the practice of their development in advanced foreign practices. Also, based on the importance of information technologies in the development of retail services, the possibilities of their wide use were considered.

Keywords: retail banking, deposit, remote banking services, internet banking, mobile banking, Bank-client, online banking.

ПЕРСПЕКТИВЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ РОЗНИЧНЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

Аннотация. В данной статье исследовано значение розничных банковских услуг в банковской сфере, научно-теоретические основы розничных банковских услуг, а также практика их развития в передовой зарубежной практике. Также, исходя из важности информационных технологий в развитии розничных услуг, были рассмотрены возможности их широкого использования.

Ключевые слова: розничный банкинг, депозит, дистанционное банковское обслуживание, интернет-банкинг, мобильный банкинг, Банк-клиент, интернет-банкинг.

O'zbekiston Respublikasi bank tizimini rivojlantirish oldida turgan asosiy vazafalardan biri bu bank xizmatlari sifatini oshirish, xizmatlar ko'lamini kengaytirish va ularni rivojlangan davlatlar banklari darajasiga yetkazishdan iborat. Yurtboshimiz ta'biri bilan aytganda, bu borada zamonaviy bank xizmatlarini rivojlantirishva bank xizmatlarini ommabopligiga alohida e'tibor qaratish lozim. O'zbekiston Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi farmoni bilan qabul qilingan.

“2017–2021 yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi”da ham “bank tizimini isloh qilish, banklar depozit bazasining kapitalizatsiyasini chuqurlashtirish va barqarorligini oshirish, ularning moliyaviy barqarorligini va ishonchligini mustahkamlash, istiqbolli investision loyihalar hamda kichik biznes va tadbirkorlik sub'ektlarini kreditlashtirishni yanada kengaytirish” vazifasi belgilab berilgan.

Darhaqiqat, tijorat banklari xizmatlar bozorining rivoji nafaqat xalq xo'jaligiga kapitalni taqsimlashga, balki aholiga axborot berish, to'lovlarni tezlashtirish va boshqa bir qancha qulaylik va imkoniyatlarni yaratib beradi. Shu asosda bizning oldimizda chakana bank xizmatlari sohasida xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish va ushbu tajribaning ijobiy jihatlari O'zbekiston banktizimidagi ichki holatdan kelib chiqib joriy etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi.

Tijorat banklarida chakana xizmatlar ko'rsatishni rivojlantirish, ulargi xorij tajribasini joriy etish bilan bog'liq muammolar ko'plab iqtisodchi-olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, Ikramova N.R, Trofimov D.V, Nikonorov V.V, Bekchanov M., Abduraxmanov R, Omonov A.A, Aliqoriev O. va boshqalar bugungi kunda tijorat banklari tomonidan ko'rsatilayotgan ko'plab chakana xizmatlarning o'ziga xos jihatlari, ularning rivojlanishidagi mavjud muammolarni tadqiq etganlar. Xususan, A.S. Goncharuk tomonidan "Chakana bank xizmatlari – bu aholiga tijorat bilan bog'liq bo'lmagan shaxsiy, oilaviy ehtiyojlanini qondirish uchun standartlashtirilgan bank mahsulotlariga asoslangan xizmatdir" degan mualliflik ta'rifi shakllantirildi. Bank xizmatlarini yo'naltirish maqsadi va texnologiyasi nuqtai nazaridan qaraydigan bo'lsak, bizning fikrimizcha, "Bank chakana xizmatlari bu jismoniy shaxslarning aniq bir bank xizmatlariga bo'lgan shaxsiy yoki oilaviy ehtiyoj, xohish va talablarini qondirish uchun tijorat banklari tomonidan taklif etiladigan, tijorat faoliyatiga yo'naltirilmaydigan bank xizmatlari yig'indisidir".

Chakana xizmatlarga ixtisoslashgan «raqamli» banklar faoliyatini rivojlantirish va o'z o'rnini ushlab qolish maqsadida banklar Fintech startaplarini moliyalashtirmoqda yoki sotib olmoqda. Butun dunyoda kuzatilayotgan bu vaziyat yurtimiz banklariga ham o'z ta'sirini ko'rsatishi shubhasiz. Efma va Infosys Finacle o'tkazgan so'rov va tadqiqotlarda banklar (74%) 2016-2017 yillarda innovatsion loyihalarga investisiyalarni oldingi yillarga nisbatan ko'paytirganliklarini ta'kidlaganlar. 69% banklar o'zlarining innovatsion banklarga aylanganliklarini ta'kidlashgan va 25% banklar o'z innovatsion faoliyatlarini yuqori darajada, deb hisoblashgan. Banklarning 40% dan ortig'i startaplar bilan ishlamoqda va 30% banklar startaplarga sarmoya kiritganini ta'kidlagan.

Innovatsiya va raqamli transformatsiya o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, respondent banklarning 20%i chakana xizmatlarni ixtisoslashgan «raqamli» banklar faoliyatiga o'tkazgan.

Ushbu banklarning 85%i yangi xizmat va tovarlarni taklif etmoqda va 81%i bank faoliyatini yangi tizimlar yordamida olib bormoqda. Innovatsiya va raqamli transformatsiyaning asosi sifatida mijozlarga qaratilgan xizmat va tovarlarni yuqori standartlarda taklif etish 78% banklarning maqsadi bo'lsa, 74% banklar yangi tizimlarni tatbiq etish, 68% mobil va ijtimoiy texnologiyalardan unumli foydalanishni maqsad qilishgan.

Chakana xizmatlarda banklarning asosiy raqobatchilari mobil ilova to'lov tizimlari bo'lib, dunyo banklarining 86%i bu tahdid juda jiddiy ekanligini va bunda banklar oldida faqat ikki yo'l borligini, birinchisi, Fintech va texnologiya kompaniyalari startaplari bilan hamkorlik qilish, ikkinchisi, Fintech va texnologiya kompaniyalari tovar va xizmatlarini banklar tomonidan ishlab chiqish ekanligini ta'kidlashmoqda.

Rivojlangan davlatlar banklari Fintechlarni tinimsiz kuzatib bormoqda. ING Group (Niderlandiya) rahbari Ralph Hamers ma'lum qilishicha, ING Group bozordagi talab va taklifni

doim o'rganib boradi hamda 45 ta Fintechlar bilan to'lov menejmenti, tizimni rivojlantirish, mobillashtirish va kreditlashtirishda hamkorlik qiladi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari, yangi bank mahsulotlari va xizmatlarining joriy etilishi mamlakatimiz bank xizmatlari bozori kengayishiga sharoit yaratmoqda. Respublikamizda bozor iqtisodiyoti munosabatlari rivojlangani sari tijorat banklari ham chakana amaliyotlar, mijozlarga taqdim etiladigan xizmatlar turini oshirish orqali o'z faoliyatini diversifikatsiyalashga erishmoqda. Ayni paytda barcha tijorat banklari Internet tarmog'ida o'zlarining websaytlarini ochib, uni bankning faoliyatiga oid ma'lumotlar, yangi xizmat turlari va shartlari, mijozlar manfaatiga tegishli axborotlar bilan muntazam boyitib bormoqda.

Mamlakitimizda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirish barcha banklar tomonidan doimiy ravishda chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Anu shu choratadbirlar samarasi o'laroq, 2023-yil 1-yanvar holatiga xizmatdan foydalanuvchilar umumiy soni 10 mln dan ortgan. (1-jadval)

1-jadval.

2023-yil 1-yanvar holatiga masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchilar sonining banklar o'rtasida taqsimlanishi

	Bank	Yuridik shaxslar va YaTTlar	Jismoniy shaxslar	Jami
1	TIF Milliy banki	52 969	1 657 243	1 710 212
2	"O'zbekiston sanoatqurilish banki" ATB	31 464	777 366	808 830
3	"Agrobank" ATB	96 250	1 343 740	1 439 990
4	"Ipoteka-bank" ATIB	98 400	870 055	968 455
5	"Mikrokreditbank" ATB	48 152	639 018	687 170
6	AT Xalq banki	91 332	1 022 259	1 113 591
7	ChEKI "Savdogar" ATB	8 380	67 803	76 183
8	ATB "Qishloq qurilish bank"	18 499	243 333	261 832
9	"Turonbank" ATB	15 783	148 771	164 554
10	ChEKI "Hamkorbank" ATB	69 714	716 852	786 566
11	"Asaka" ATB	19 546	561 568	581 114
12	"Ipak Yo'li" AITB	18 783	314 381	333 164
13	"Ziraat Bank Uzbekistan" AJ	1 174	13 218	14 392
14	"Trastbank" XAB	19 871	81 795	101 666
15	AT "Aloqabank"	14 739	244 809	259 548
16	"Universal bank" ATB	3 371	36 369	39 740
17	"Kapitalbank" ATB	21 519	128 297	149 816
18	"Ravnaqbank" XATB	1 675	8 801	10 476
19	Davr-Bank" XATB	17 772	49 817	67 589
20	"Asia Alliance Bank" ATB	9 551	109 447	118 998

Ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda bank tizimida chakana mijozlarga ko'rsatiladigan bank xizmatlari salmog'i yildan-yilga oshib bormoqda. Shunga qaramay, G'arb

mamlakatlarida keng foydalaniladigan bank kredit kartalari bilan, qimmatli qog'ozlar bilan, "Internet-banking" orqali jismoniy shaxslarga ko'rsatiladigan bank xizmatlari ko'lami sust rivojlanmoqda.

REFERENCES

1. Ikramova N.R. O'zbekistonda chakana bank xizmatlari: xorij tajribasi va rivojlanish istiqbollari // "Iqtisodiyot va innovasion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 1, yanvar-fevral, 2014 yil, 1-bet
2. Omonov A.A. Tijorat banklarining resurslarini samarali boshqarish masalalari. 08.00.07 – «Moliya, pul muomalasi va kredit» iqtisod fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun taqdim etilgan dissertatsia avtoreferati. Toshkent, 2008, 24-25-bet
3. Efma-Infosys Finacle Innovation tadqiqoti, 2019 yil.
4. Khakimova, M. Kh. (2021). USING THE "BRAINSTORMING" METHOD IN TEACHING SOIL SCIENCE AS A FACTOR OF ACHIEVEMENT OF EFFECTIVENESS. Bulletin of Science and Education (6-3 (109)), 56-61.